

JAVNA SLUŽBA V VRTNARSTVU

Za napredek kmetijstva je potrebno nenehno spremljanje znanstvenih dognanj in njihov prenos v kmetijsko prakso. Pomembno vlogo v sistemu prenosa znanj ima strokovno-raziskovalno delo, ki v danih pridelovalnih pogojih preverja uporabnost novih znanstvenih ugotovitev in tujih pridelovalnih metod, jih po potrebi prilagaja in oblikuje rešitve, ki so neposredno uporabne v konkretni pridelovalni praksi.

Izmenjujemo izkušnje in predajamo znanje

Preteklost in sedanjost

Strokovne naloge s področja vrtnarstva podpira kmetijsko ministrstvo že vse od sredine 50-ih let prejšnjega stoletja. Naloge so bile dolgo osredotočene na preskušanje sort zelenjadnic ter zdravih rastlin in dišavnic za pridelavo v naših agroekoloških razmerah. Občasno so bili podprti tudi žlahtniteljski programi posameznih vrst zelenjadnic in preskušanja izbranih tehnoloških rešitev. Tudi po letu 1991 je bilo podprto predvsem preskušanje sort zelenjadnic in ekološka rajonizacija vrst zelišč. V letih od 1992 do 2003 so delovali Vrtnarski centri in postaje, katerih namen je bil prikaz različnih sort in tehnologij pridelovanja zelenjadnic, v manjši meri pa tudi preskušanje tehnologij pridelave. Sredstva za

selekcijo in žlahtnjenje so bila do leta 2014, ko je zaživela strokovna naloga Žlahtnjenje rastlin, na voljo le preko kratkoročnih projektov.

Z uredbo, ki je stopila v veljavo z začetkom leta 2018 (Uradni list RS, št. 60/17, U:2884), je strokovno delo v vrtnarstvu, ki pokriva tako zelenjadnice kot zelišča, podprto v okviru Javne službe v vrtnarstvu (JS vrtnarstvo). Za izvajalca programa Javne službe v vrtnarstvu je bil s 1. januarjem 2018 imenovan Kmetijski inštitut Slovenije (KIS) s podizvajalci Biotehniško fakulteto Univerze v Ljubljani (BF), Inštitutom za hmeljarstvo in pivovarstvo Slovenije, Kmetijsko gozdarsko zbornico Slovenije - Zavodom Murska Sobota in Biotehniško šolo Šolskega centra Nova Gorica.

Javna služba v vrtnarstvu

Namen JS vrtnarstvo je prispevati k udeležanju strateških usmeritev razvoja na področju pridelave zelenjadnic in zelišč, še posebej k povečanju tržnega deleža v Sloveniji pridelane zelenjave in zelišč ob trajnostnem upravljanju z naravnimi viri, ohranjanju semenske pridelave in krepitvi konkurenčnosti različnih tipov kmetij.

Dejavnosti JS vrtnarstvo obsegajo žlahtnjenje zelenjadnic in selekcijo zelišč z vključevanjem lokalnih genskih virov, preverjanje vrednosti sort (novih in lokalnih) in vrst zelenjadnic in zelišč za pridelavo in uporabo v različnih agroekoloških razmerah, iskanje trajnostnih tehnoloških rešitev za pridelavo zelenjadnic in zelišč, sodelovanje z naročnikom, uporabniki in ostalimi deležniki s področja dela JS ter prenos znanja do neposrednih uporabnikov in ostale zainteresirane javnosti.

Žlahtnjenje zelenjadnic

Z razvojem novih sort zelja in fižola omogočamo uspešen razvoj celotne verige pridelave od zagotavljanja osnovnega semena in semenarstva, do pridelave in tudi predelave.

Žlahtnimo različne tipe fižola. Pozornost namenjamo tako pridelovalnim lastnostim kot prehranski vrednosti zrnja in stročja. Doslej sta bili v sortno listo vpisani dve sorti fižola, v letu 2021 sorta nizkega fižola za stročje KIS Amand in v letu 2022 sorta nizkega fižola za zrnje KIS Marcelijan.

Pri zelju žlahtnimo hibridne sorte, ki združujejo zelene lastnosti tradicionalnih sort in izražajo hibridni vigor, ter populacijske sorte, v katere vključujemo dednino domačih avtohtonih populacij in dednino zanimivih tujih sort. Razvili smo inovativno metodo, ki omogoča hitro pridobivanje velikega števila novih hibridnih sort. Doslej so bile v sortno listo vpisane tri hibridne sorte zelja, v letu 2016 srednje zgodna sorta za presno rabo in skladiščenje Presnik F1, v 2020 srednje zgodna sorta za predelavo in presno rabo Rožnik ter v 2023 sorta Kosobrin.

Križanje genetsko različnih čistih linij zelja v prostorski izolaciji s pomočjo oprasovalcev

Introdukcija sort zelenjadnic in ugotavljanje njihove vrednosti za pridelavo

S preskušanjem sort v različnih pridelovalnih območjih in terminih zagotavljamo neodvisne strokovne informacije o prilagojenosti sort slovenskim agroekološkim pogojem in njihovi vrednosti za pridelavo in uporabo.

Pri zelenjadnicah na trg prihajajo vedno nove sorte (v zadnjih letih je v skupni katalog sort EU vpisanih več kot 60 vrst in več kot 22.000 sort), za katere ni objektivnih podatkov o primernosti za pridelovanje v Sloveniji. Tudi za slovenske lokalne sorte ni podatkov o njihovi vrednosti za pridelavo in uporabo v današnjih pogojih pridelave.

Letno preskušamo od 4 do 6 vrst in od 40 do 60 sort zelenjadnic. Večji poudarek kot v preteklosti dajemo uporabni vrednosti sort.

Preskušanje sort solate (spredaj) in melone (zadaj)

Preskušanje tehnologij pridelave zelenjadic

Iščemo nove tehnološke rešitve, ki ob upoštevanju trajnostne rabe naravnih virov in okoljskih ciljev kmetijstva omogočajo večjo produktivnost, podaljšanje sezone pridelave, manjšo odvisnost od vremenskih pogojev, večjo količino in izenačenost ter boljšo kakovost pridelkov v naših agroekoloških kot tudi socio-ekonomskih razmerah.

Preskušamo pretežno tehnologije pridelave v zemlji, v manjšem obsegu pa tudi tehnologije hidroponske pridelave. Posebna pozornost je namenjena optimizaciji tehnologij za lokalne sorte.

Selekcija zelišč

Vzpostavljamo načrtno vzgojo sort tržno zanimivih zelišč iz avtohtonih populacij.

Financiranje načrtna selekcija zelišč se je pričelo v letu 2018. Izhodiščni material za selekcijo so akcesije Slovenske rastlinske genske banke ter samonikle populacije, katerih seme je potrebno pridobiti iz narave. Zasnovali smo selekcijski program za kolmež (*Acorus calamus*), pri katerem smo že odbrali akcesije za nadaljnje delo, ter pričeli vzpostavljati selekcijski program za kumino (*Carum carvi*).

Introdukcija in ekološka rajonizacija zelišč ter preskušanje njihove vrednosti za predelavo

Preskušanja za rajonizacijo vrst zelišč potekajo

S preskušanjem slovenskih populacij tržno zanimivih vrst zagotavljamo informacije o količini in kakovosti pridelka v različnih pridelovalnih območjih Slovenije (rajonizacija) ter preverjamo primernost tržno zanimivih tujih sort izbranih vrst zelišč za pridelavo v naših agroekoloških pogojih (introdukcija).

na treh lokacijah v različnih agroekoloških razmerah. Tuje sorte preliminarno ocenjujemo in primerjamo z akcesijami Slovenske rastlinske genske banke na eni lokaciji. Obetavne sorte bodo nadalje vključene v preskušanja na različnih lokacijah.

Preskušanje tehnologij pridelave zelišč

Optimiziramo tehnologije pridelave posameznih vrst na večji površini, vključno s strojno obdelavo in spravilom pridelka ter vključevanjem pridelave zelišč v poljedelski in vrtnarski kolobar.

Pri različnih vrstah preskušamo razdalje sajenja, gnojenje in primerjamo pridelavo v zaščitenem prostoru in na prostem. Končni rezultat so tehnološki listi za pridelavo posamezne vrste zelišča.

Strokovno tehnična koordinacija

Koordiniramo sodelovanje med izvajalcem in podizvajalci, naročnikom ter uporabniki, spremljamo in analiziramo stanje na področju

Skrbimo za poenoteno delovanja javne službe v vrtnarstvu in prenos znanja med raziskovalnimi, izobraževalnimi in svetovalnimi ustanovami ter pridelovalci.

dela JS vrtnarstvo in nudimo podporo naročniku, sodelujemo z ostalimi deležniki in se udeležujemo strokovnih srečanj s področja dela ter skrbimo za različne načine prenosa znanj in izkušenj pridobljenih v okviru JS vrtnarstvo do vseh zainteresiranih (posveti, prikazi poskusov, spletna stran, študentske in dijaške prakse, izvajanje poskusov pri pridelovalcih ...).

Koordinator: Kmetijski inštitut Slovenije

Podizvajalci:

BF

UNIVERZA V LJUBLJANI
Biotehniška fakulteta

**Biotehniška
šola**

Šolski center Nova Gorica

IHPS

Inštitut za hmeljarstvo
in pivovarstvo
Slovenije

Kmetijski inštitut Slovenije

Hacquetova ulica 17
1000 Ljubljana

Kontaktna oseba:

dr. Kristina Ugrinović, strokovno-tehnična
koordinatorka Javne službe v vrtnarstvu

T: 01 280 52 84, 01 280 52 62

E: kristina.ugrinovic@kis.si

www.kis.si

<https://vrtnarstvo.javnasluzba.si>

